

บทที่ 2

บริการแนะแนวในโรงเรียน

การดำรงชีวิตในยุคแฮมเบอร์เกอร์ที่ทำให้คนไทยตกงาน ค่าครองชีพสูงขึ้นแต่รายได้คงที่ หรือเขยิบขึ้นเล็กน้อย ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมในกลุ่มคนที่ต้องการหารายได้อย่างรวดเร็วและไม่ต้องใช้แรงกายให้เหน็ดเหนื่อย สุจริตชนทั้งหลายจึงต้องมีวิธีป้องกันตนเองให้ปลอดภัยและปลอดภัยจากภัยอันตรายเหล่านี้ นักเรียนในโรงเรียนก็เริ่มได้รับผลกระทบทั้งทางตรงคือ พ่อแม่ที่สนับสนุนให้ลูกมีการศึกษาสูงเพื่อลูกจะได้ทำงานที่ดี มีรายได้มาก ไม่ต้องลำบากเหมือนพ่อแม่ แต่ชีวิตของเราไม่ได้ขึ้นอยู่กับตำราเท่านั้น สังคมก็มีอิทธิพลต่อบุคคลมากมาย เช่น วัยรุ่นบางคนอาจจะตกกระไดพลอยโจนไปก่อการทะเลาะวิวาทกับเพื่อนต่างสถาบันตามประเพณีจากพี่สู่น้อง วัยรุ่นบางคนตั้งใจเรียนและเป็นเด็กดี แต่สอบกลุ่มสาระวิชาบางวิชาไม่ผ่านเกณฑ์ รวมทั้งวัยรุ่นบางคนมีความพร้อมทั้งสติปัญญา และฐานะเศรษฐกิจดี แต่ถูกแรงกดดันจากพ่อแม่หรือคนในสังคมให้เลือกเรียนสาขาวิชาที่ไม่ถนัด ตัวอย่างเหล่านี้เคยเกิดขึ้นในอดีต และปัจจุบันก็ยังคงมีปัญหายู่ คนที่ใครๆ มักกล่าวถึงว่าน่าจะช่วยเหลือปัญหาได้ ก็คือ **อาจารย์แนะแนว** (หรือ นักจิตวิทยาสาขาอื่นๆ)

ดังนั้นถ้าเราจะเปิดโอกาสให้อาจารย์แนะแนวได้ช่วยลูกศิษย์และสังคมได้ ก็ควรเริ่มทำความเข้าใจบริการแนะแนวในโรงเรียนให้ถ่องแท้ ดังนี้

ความหมายของการแนะแนว

เจ พี แชปลิน (J.P. Chaplin, 1975 : 225) ให้ความหมายของ **การแนะแนว** (Guidance) เป็นกระบวนการช่วยเหลือแต่ละบุคคล ให้ค้นพบความพอใจสูงสุดในการศึกษา และการประกอบอาชีพ

เชอร์เซอร์ และสโตน (Shertzer and Stone, 1981 :40) กล่าวว่า การแนะแนวเป็นกระบวนการช่วยเหลือแต่ละบุคคลให้เข้าใจตนเองและโลกของเขา

พีเตอร์ และฟาเวล (Peters and Farwell, 1986 : 11-12) ให้ความหมายว่า การแนะแนวคือการบริการอย่างหนึ่งสำหรับนักเรียนแต่ละคน เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจ เกี่ยวกับ

- ความสนใจพิเศษ ความถนัดและความชำนาญของตนเอง
- โอกาสในการประกอบอาชีพ
- ความต้องการการทำงานที่มีชื่อเสียงเกียรติยศ
- ความสำคัญของอาชีพการศึกษา ในการขยายตัวทางเศรษฐกิจ
- คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา
- โอกาสของความเจริญก้าวหน้าทางด้านส่วนตัว และสังคม

จำเนียร ช่างโชติ (2524 : 5) กล่าวว่า การแนะแนว หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือบุคคลแต่ละคน ให้รู้จักเข้าใจตนเอง โลกที่เขาอยู่และบุคคลอื่นที่เขาเกี่ยวข้องกับได้ ให้สามารถช่วยตนเอง หรือนำตนเองในสิ่งแวดล้อมได้อย่างฉลาด ให้สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่ในทุกด้าน ให้สามารถนำศักยภาพของตนมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 32) อธิบายไว้ว่า การแนะแนว คือ จิตวิทยาประยุกต์แขนงหนึ่ง ที่ว่าด้วยการพัฒนาคนให้รู้จักตนเองหรือพึงพาตนเอง โดยกระบวนการที่ส่งเสริมให้บุคคลได้มีบทบาทเต็มที่ในการเรียนรู้ เพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพและสามารถจัดการชีวิตของตนเองอย่างฉลาด

สรุปได้ว่า การแนะแนวเป็นกระบวนการที่อาจารย์แนะแนวช่วยเหลือบุคคลแต่ละคนให้เข้าใจตนเองและโลกที่เขาอาศัยอยู่ ตลอดจนจัดสภาพการเรียนรู้ให้ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนในด้านการศึกษา อาชีพ และการปรับตัว ให้เข้ากับสังคมได้อย่างฉลาด และเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล

ปรัชญาการและหลักการแนะแนว

อาจารย์แนะแนวมีความเชื่อเกี่ยวกับการจัดการแนะแนวในโรงเรียน ซึ่งมาจากพื้นฐานจากสหวิทยาการ เช่น เศรษฐศาสตร์ หลักการปกครองแบบประชาธิปไตย จิตวิทยา กฎหมาย และสังคมวิทยา เป็นต้น ดังนั้นจากความเชื่อเหล่านี้ทำให้อาจารย์แนะแนวต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่อไปนี้

1. **บุคคลมีความแตกต่างกัน** ทั้งในด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ ความคิดความเข้าใจ จริยธรรม ความสนใจ ความต้องการ ความถนัด ค่านิยม ความสามารถ เป็นต้น ดังนั้น อาจารย์แนะแนวจึงต้องเข้าใจและยอมรับในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน เพื่อจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่ดี

2. **บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา** ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ การรู้คิด ความรู้สึกนึกคิด บุคลิกภาพ และพฤติกรรม เนื่องจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อาจารย์แนะแนวจึงควรจัดการเรียนการสอนโดยมีเนื้อหาสาระที่ทันสมัย และเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อนักเรียนจะได้มีคุณลักษณะที่พึงปรารถนาตามวัฒนธรรมประเพณีไทย และมีความฉลาดในการรับข่าวสารสนเทศ หรือไม่ตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพได้โดยง่าย ตลอดจนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

3. **พฤติกรรมทุกอย่างของบุคคลย่อมมีสาเหตุ** ในการดำเนินการเรียนการสอน อาจารย์แนะแนวควรใช้การสังเกต หรือเทคนิคแนะแนวในการเข้าใจพฤติกรรมของนักเรียน โดยเฉพาะในกรณีที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในระหว่างทำกิจกรรม อาจารย์แนะแนวควรค้นหาสาเหตุของพฤติกรรมที่แท้จริงและนำมาแก้ไขปรับปรุงมากกว่าการมีอคติว่านักเรียนเกียจคร้านหรือมีสติปัญญาต่ำ หรือโตขึ้นก็รู้เอง

4. **บุคคลเป็นสิ่งที่มีความค่าและมีศักยภาพประจำตัว** อาจารย์แนะแนวจะต้องมีความคิดเชิงบวกว่า นักเรียนทุกคนเฝ้าดีและมีศักยภาพ หน้าที่ของอาจารย์แนะแนวคือ เสนอแนวทางที่ถูกต้องหลากหลายวิธี ที่ทำให้นักเรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคลสามารถช่วยเหลือตนเอง และนำศักยภาพของนักเรียนแต่ละคนมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม โดยมุ่งเน้นประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

5. **บุคคลย่อมมีปัญหา** ในการดำรงชีวิตของทุกคนย่อมมีอุปสรรคไม่มากนักน้อย อาจารย์แนะแนวอาจจะนำแนวคิด **“หลักปรัชญาความพอเพียง”** ของในหลวงรัชกาลที่ 9 หรือทฤษฎีจิตวิทยาการให้การศึกษาช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดการยอมรับว่าทุกคนมีปัญหาได้ และปัญหาทุกปัญหามีทางออกทั้งสิ้น ขึ้นอยู่กับว่านักเรียนจะแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง หรือขอความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นๆ โดยตรง ตลอดจนสร้างภูมิคุ้มกันให้ปัญหานั้นลดความรุนแรงลง หรือเกิดผลกระทบน้อยที่สุดโดยใช้เหตุผล และความพอประมาณในการพิจารณาทางเลือก ตลอดจนตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหานั้น

6. บุคคลเป็นทรัพยากรที่มีค่าสูง ดังนั้นอาจารย์แนะแนว บุคลากรในโรงเรียนและนอกโรงเรียนควรร่วมมือกันส่งเสริม หรือแก้ไข/ป้องกันปัญหาของนักเรียน เพื่อสงวนรักษาทรัพยากรมนุษย์ (นักเรียน) ให้เป็นพลเมืองที่ดีแก่ประเทศชาติ

หลักการในการแนะแนว

การดำเนินงานเกี่ยวกับการแนะแนวโดยทั่วไป อาจารย์แนะแนวมักจะปฏิบัติตามแนวคิด วัตถุประสงค์ และหลักการ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทางการแนะแนวหลายท่านได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

1. การแนะแนวจัดขึ้นเพื่อพัฒนาบุคคลแต่ละคนอย่างมีระบบ โดยเอื้ออำนวยให้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับ “ตน (Self)” รู้จักใช้ประสบการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบันได้อย่างมีความหมาย และสามารถนำการเรียนรู้ไปพัฒนาตนเองในอนาคต

2. การแนะแนวเห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะบุคคลมีเอกลักษณ์ที่ไม่ซ้ำแบบใคร ดังนั้นอาจารย์แนะแนวจำเป็นต้องรู้จักนักเรียนแต่ละคน และต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยใช้เทคนิคการแนะแนวแบบต่างๆ ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แบบทดสอบ การใช้แบบสอบถาม การให้การปรึกษา เป็นต้น เพื่อจะได้ช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

3. การแนะแนวจะบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้ ถ้าได้รับความร่วมมือจากบุคคลหลายๆ ฝ่ายด้วยความเต็มใจ ได้แก่ นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายโสตทัศนูปกรณ์ ผู้ปกครอง เจ้าของกิจการ บุคลากรและสถาบันต่างๆ ในชุมชน (ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน)

4. การแนะแนวเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ตามลำดับขั้น และโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา ได้แก่ การจัดบริการแนะแนว ควรเริ่มในโรงเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา และจะต้องมีกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นขั้นตอน ตลอดจนมีการวางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาวไว้ล่วงหน้า ในรูปของการทำปฏิทินแนะแนวตลอดปี และโครงการปฏิบัติงานแต่ละเรื่อง

5. **มนุษย์มีความสามารถในการพัฒนาตนเอง** ดังนั้นในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาดังกล่าว อาจารย์แนะแนวจะไม่ทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินใจให้นักเรียน เพราะไม่มีใครจะรู้จักตัวนักเรียนได้ดีเท่ากับตัวของตนเอง ตลอดจนนักเรียนเป็นผู้มีสิทธิ เสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อชีวิตของตนเอง อาจารย์แนะแนวจึงมีบทบาทหน้าที่ในการสร้างบรรยากาศให้นักเรียนสำรวจตนเอง เข้าใจตนเอง และตัดสินใจด้วยตนเอง ตามทฤษฎีบุคลิกภาพ และทฤษฎีการให้การศึกษา

6. การแนะแนวมีจุดมุ่งหมายทั้งด้าน การป้องกันปัญหา การแก้ไขปัญหา และการส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน ดังนั้นการแนะแนวจึงเป็นบริการแก่นักเรียนทุกคน (ไม่ใช่เป็นบริการเพื่อให้นักเรียนที่มีปัญหา ตามที่คนทั่วไปมักเข้าใจผิด)

7. อาจารย์แนะแนวจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาอบรมมาโดยเฉพาะ เพื่อมีความรู้ความเข้าใจมนุษย์ และมีทักษะการใช้แบบทดสอบ ตลอดจนมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขอบเขตบทบาทหน้าที่ของอาจารย์แนะแนว เพราะในกรณีที่พบปัญหาของนักเรียนเกินความสามารถของอาจารย์แนะแนว จะต้องตัดสินใจ “ส่งต่อ (Refer)” นักเรียนไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านนั้นโดยตรง เพื่อบำบัดรักษา ได้แก่ นักเรียนที่มีอาการก้าวร้าว รุนแรง จะต้องไปพบจิตแพทย์ ซึ่งบางกรณีอาจต้องใช้ยาในการบำบัดควบคู่ไปกับการปรับพฤติกรรม

8. การแนะแนวมีหลักการที่สำคัญ คือการช่วยให้นักเรียนนำตนเอง เข้าใจตนเอง ปรับปรุง รับผิดชอบ และควบคุมตนเองทั้งในปัจจุบัน และมีการวางแผนที่ดีต่อไปในอนาคต

9. การแนะแนวตั้งอยู่บนหลักการที่ว่า ถ้าบุคคลแต่ละคนพัฒนาในทุกๆด้านถึงขีดสูงสุด และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี สังคมนั้นย่อมจะเจริญก้าวหน้าควบคู่กัน

ความสำคัญของการแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา

สภาพสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ จะมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและไร้พรมแดน จึงอาจจะเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้นักเรียนยากลำบากในการใช้ชีวิตประจำวัน และเพื่อนซึ่งมีประสบการณ์และความคิดเห็นคล้ายคลึงกันกับนักเรียน (แต่ขาดความรอบคอบ) อาจให้คำแนะนำหรือชักจูงให้อยากรู้ อยากเห็นสิ่งเร้าหรือประสบการณ์ที่น่าอันตรายมาให้โดยไม่

เจตนา นอกจากนี้เทคโนโลยีที่ทันสมัยก็มีส่วนสนับสนุนให้นักเรียนอยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง และไม่สนใจผู้อื่น โดยใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการเล่นเกมส์ การ Chat กับเพื่อน (ที่รู้หน้า แต่ไม่รู้ใจ) หรือถูกกดดันให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมตามคำข่มขู่ของคนอื่นในโลก On Line แม้ว่าอาจารย์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้งหลายมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน แต่มีภาระการสอนวิชาการมากจนไม่มีเวลาใกล้ชิดกับนักเรียนมากเท่าที่ควร อาจารย์แนะแนวจึงเข้ามาแบ่งเบาความรับผิดชอบและช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนให้ศึกษาหาความรู้ และใช้ชีวิตให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น สาเหตุประการอื่นๆที่โรงเรียนควรจะทำให้มีการแนะแนวในโรงเรียนมีดังนี้

1. การปกครองแบบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทำให้นักเรียนมีโอกาที่จะเข้าร่วมการปกครองบ้านเมืองได้อย่างอิสระเสรี แต่ในบางครั้งนักเรียนอาจถูกชักจูงไปร่วมกิจกรรมที่ไม่ถูกต้องด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือเพื่อผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม ได้แก่ การเดินขบวนขับไล่ผู้ที่พรรคพวกไม่ชอบ การสไตรท์ เป็นต้น การแนะแนวจึงมีบทบาทในการช่วยเหลือให้นักเรียนมีความคิดความเข้าใจ มีการแสดงสิทธิและรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพลเมืองที่ดี

2. การรับเอาวัฒนธรรมของต่างประเทศ เข้ามามีบทบาทในชีวิตมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาทางพฤติกรรมต่างๆ เช่น การแก้แค้นแบบยกพวกตีกัน แก๊งรถซิ่ง การมั่วสุมโดยใช้ยาเสพติด การทำแท้ง การใช้คำผิดเพี้ยน (ได้แก่ “ซิมิ” แทนคำว่า “ไซ้” เป็นต้น)

3. ระบบการศึกษาที่เปิดกว้าง จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ระบุวัตถุประสงค์ให้สถาบันการศึกษา “...สร้างโอกาสการเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่อง...” ดังนั้นหลักสูตรของแต่ละโรงเรียนจึงเปิดวิชาเลือกมากมายเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ แต่เนื่องจากสังคมและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ทำให้พ่อแม่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องอาจจะทำหน้าที่แนะนำลูกหลานตนเองไม่ได้ หรือได้บ้าง ส่วนอาจารย์ทางกลุ่มสาระการเรียนรู้ก็มุ่งเน้นพัฒนาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ทำรับผิดชอบเป็นหลัก ทำให้นักเรียนเลือกเรียนในสาขาที่ตนเองไม่ถนัดหรือเลือกเรียนตามกลุ่มเพื่อน ผลที่ตามมาคือ การว่างงานของบัณฑิตเพิ่มมากขึ้น หน่วยงานที่ต้องการบุคลากรก็ได้บัณฑิตที่จบมาไม่ตรงกับตำแหน่งงานนั้นๆ จึงมีความจำเป็นที่อาจารย์แนะแนวซึ่งมีบทบาทหน้าที่หลักในการส่งเสริม แก้ไข หรือป้องกันพัฒนาการของนักเรียน ควร

มีโอกาสดำเนินการแนะแนวอย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้รับความร่วมมือจากนักเรียน ผู้บริหาร บุคลากรในโรงเรียน พ่อแม่หรือผู้ปกครอง และหน่วยงานต่างๆในสังคม ทั้งภาครัฐ และเอกชน ผลตามมาก็คือการมีทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพและสามารถสนับสนุนความเจริญก้าวหน้าของ บ้านเมืองมากขึ้น รวมทั้งอาจลดปัญหาต่างๆ ได้แก่ ความยากจน อาชญากรรม การทะเลาะวิวาท ปัญหาการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อ และ/หรือการประกอบอาชีพ ปัญหาการเตรียมตัวและ สอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย (โดยเฉพาะการสอบคัดเลือกด้วยแบบทดสอบ GAT และ PAT)

4. สังคมยุคโลกาภิวัตน์ วัยรุ่นหรือนักเรียนมีการปรับตัวเข้ากับสังคมในโลก ซึ่งไร้พรมแดน ย่อมสร้างความสับสนในการปรับตัวอย่างมาก เพราะเหตุการณ์ต่างๆมีความซับซ้อน หลากหลาย ยากแก่การตัดสินใจในด้านการแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อบุคคลที่ติดต่อโดยตรง หรือผ่านทางเครือข่ายสังคมจากเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย (ได้แก่ Internet “Chat”, “Face book” เป็นต้น) วัยรุ่นจึงเกิดปัญหาต่างๆที่บรรพบุรุษรุ่นก่อนๆ ไม่เคยมีประสบการณ์จากการใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ใน**โลกเสมือนจริง** (ในจอคอมพิวเตอร์) จนกลายเป็นปัญหาติดเกมส์หรือใช้โทรศัพท์มือถือโดยไม่สนใจคนรอบข้าง (พัฒนาการทางสังคมมีน้อยหรือไม่มี) การหลงกลวง ความเจ็บป่วยทางตาหรือกระดูกสันหลัง เป็นต้น

5. สภาพเศรษฐกิจ วัยรุ่นในยุคปัจจุบันมีรายได้เพิ่มมากขึ้น แต่ชีวิตความเป็นอยู่ก็ สะดวกสบาย และลัทธิ “วัตถุนิยม” มีส่วนสนับสนุนให้วัยรุ่นใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินฐานะทาง เศรษฐกิจที่แท้จริงของตนเอง หรือสร้างปัญหาในการดำรงชีวิตมากขึ้น ได้แก่ การเป็นหนี้บัตรเครดิต การซื้อสินค้าในระบบเงินผ่อน การพนันOnline เพื่อรวยทางลัด

6. ตลาดแรงงาน ในยุคนี้มีการแข่งขันสูงมาก มีผู้ตกงานจำนวนมากถึง 1 ล้าน 5 แสนคน (ในปี พ.ศ. 2552) หน่วยงานจึงมีโอกาสดัดเลือกคนเข้าทำงาน ตามความต้องการของหน่วยงานซึ่งส่วนใหญ่จะต้องการคนที่มีความซื่อสัตย์ มีความรู้ความสามารถและทักษะในการทำงาน การสื่อสาร รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ได้แก่ การใช้คอมพิวเตอร์ การใช้ ภาษาต่างประเทศ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี บุคคลที่มีบุคลิกภาพดี และบุคคลที่สามารถเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ ประการสำคัญคือสามารถทำงานเป็นทีม ดังนั้นบุคคลยุคนี้จึงต้องมีความ รับผิดชอบต่อตนเอง และบทบาทหน้าที่อย่างเหมาะสม รู้จักกาลเทศะ และมีน้ำใจต่อผู้อื่นด้วย

ประเภทของการแนะแนว

สภาพสังคมที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้พัฒนาศักยภาพของแต่ละคนอย่างเท่าเทียมกันในระบบประชาธิปไตย น่าจะนำมาซึ่งความสงบสุขของประชาชนและบ้านเมือง แต่ในสภาพเป็นจริงกลับเกิดอุปสรรคมากขึ้น อาทิเช่น นักเรียนที่รับทุน “กยศ” (กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา) เมื่อสำเร็จการศึกษาชั้นสูงแต่หางานทำไม่ได้จึงกลายเป็นลูกหนี้ และอาจถูกจับ ปรับ หรือติดคุก (ในบางกรณีที่ผู้รับทุนไม่ติดตามข่าวสารว่าสามารถประนอมหนี้ได้) หรือการประกอบอาชีพอิสระเกี่ยวกับสินค้าที่จดลิขสิทธิ์เพื่อเพิ่มรายได้ให้ตนเอง และ/หรือครอบครัว (แต่ขาดความรู้ด้านกฎหมาย) ทำให้บุคคลนั้นถูกขังคุกแทนค่าปรับ (ได้แก่ การขายแผ่นซีดีเก่าของตนเอง หรือรวบรวมมาจากกองขยะ) การเข้ารับการฝึกอบรมพิเศษทำให้บุคคลสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้แก่ตนเอง แต่อาจจะเป็นบ่อนทำลายประเทศชาติโดยไม่เจตนา (ได้แก่ การเป็นทหารรับจ้างซึ่งได้รับการฝึกการสู้รบ และใช้อาวุธสงคราม การขายสินค้าที่มีอันตรายแบบขายตรงซึ่งพนักงานมีศิลปะในการชักจูงให้บุคคลหลงเชื่อ และซื้อสินค้านั้น เป็นต้น) จากการรวบรวมปัญหาและวิถีชีวิตของบุคคล ในยุคนี้ ย่อมเป็นพยานหลักฐานที่แสดงให้เห็นความสำคัญของการจัดแนะแนวมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นการแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษาจึงต้องมีการดำเนินการอย่างมีหลักเกณฑ์และขั้นตอน เพื่อช่วยให้นักเรียน มีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร คือ มุ่งให้นักเรียน “รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น” และ “เก่ง ดี มีสุข”

การแนะแนวได้จัดแบ่งประเภทของการแนะแนวเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. การแนะแนวการศึกษา (Educational guidance)
2. การแนะแนวอาชีพ (Vocational guidance)
3. การแนะแนวการปรับตัวหรือส่วนตัว – สังคม (Personal and social guidance)

1) การแนะแนวการศึกษา หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือบุคคล ในการเลือก การศึกษาให้เหมาะสมตามความสามารถ ความถนัด และความแตกต่างระหว่างบุคคล (ได้แก่ บุคลิกภาพ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม) เพื่อจะพัฒนาบุคคลได้เต็มที่ ดังนี้

- รู้จักโลกทางการศึกษา
- รู้จักศึกษาค้นคว้าวิชาการต่างๆ

- รู้จักวิธีเรียนที่ดี
- รู้จักวิธีจดบันทึก รู้จักศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม
- รู้จักเขียนรายงาน
- รู้จักวิธีใช้ห้องสมุด หรือเครื่องมือในการสืบค้นที่ทันสมัย (คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ)
- รู้จักเลือกวิชาเรียน หรือโปรแกรมการเรียน
- รู้จักวางแผนชีวิตด้านการศึกษาในปัจจุบัน และอนาคต
- รู้จักการแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับการเรียน

2) การแนะแนวอาชีพ หมายถึง กระบวนการที่ช่วยเหลือบุคคลให้มีการเลือกอาชีพ และมีพัฒนาการทางอาชีพที่เหมาะสมและถูกต้อง ดังนี้

- รู้จักโลกของงานอาชีพ (สถานที่ โอกาส ความก้าวหน้า และคุณสมบัติที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ)
- รู้จักเลือกอาชีพได้เหมาะสมกับความสามารถของตน
- รู้จักตัดสินใจเลือกอาชีพอย่างฉลาด
- รู้จักเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพ
- รู้จักปรับตัวได้ดี และแสวงหาความเจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพของตนเองอย่างซื่อสัตย์สุจริต
- มีความสามารถในการแก้ปัญหาในอาชีพของตน

3) การแนะแนวส่วนตัวและสังคม (หรือการปรับตัว) หมายถึง กระบวนการที่ช่วยเหลือบุคคลแต่ละคน ให้มีพัฒนาการทางด้านส่วนตัว และมีความสุขในชีวิต โดยมีจิตสำนึกต่อประโยชน์ของส่วนรวมหรือประเทศชาติมากกว่าส่วนตัว ดังนี้

- มีความเจริญทั้งกาย และจิตใจ
- มีความฉลาดทางอารมณ์ (EQ = Emotional Quotient)
- สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ดี
- มีความสามารถในการเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี
- มีบุคลิกภาพที่ดี
- มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ และแข็งแรง

- มีคุณธรรม และความประพฤติที่พึงประสงค์
- รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

รูปแบบของการแนะแนว

การดำเนินการแนะแนวในโรงเรียน / สถานศึกษาทั้ง 3 ประเภท จะจัดอยู่ในรูปของ บริการแนะแนว 5 บริการ คือ

1. บริการสำรวจเป็นรายบุคคล (Individual Inventory Service)
2. บริการสนเทศ (Information Service)
3. บริการให้การปรึกษา (Counseling Service)
4. บริการจัดวางตัวบุคคล (Placement Service)
5. บริการติดตามผล (Follow-up Service)

1. บริการสำรวจเป็นรายบุคคล มีพื้นฐานมาจากความเชื่อที่ว่า “บุคคลแต่ละคนย่อมมีลักษณะที่เหมือนกัน และแตกต่างกัน” บริการนี้จึงจัดขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูล และรายละเอียดเกี่ยวกับนักเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง รวมทั้งนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ประกอบการพิจารณาและจัดบริการอื่นๆต่อไป ขั้นตอนในการจัดบริการนี้กระทำโดยวิธีการ รวบรวมข้อมูล การบันทึก (ลงในแบบฟอร์มที่เป็นกระดาษ และ/หรือโปรแกรมสำเร็จรูปที่เป็นโปรแกรมด้านการจัดการฐานข้อมูลในคอมพิวเตอร์) การแปลความหมายของข้อมูล และการนำข้อมูลไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อมูลของนักเรียนที่จำเป็นต้องทราบ มีดังนี้

- ประวัติส่วนตัว และภูมิหลังของครอบครัว
- ประวัติการเรียน
- ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพ
- ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการศึกษา และอาชีพ
- ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการ บุคลิกภาพ ความถนัด

เทคนิคที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลมี 2 ประเภท คือ

1.1 เทคนิคที่ไม่ใช่แบบทดสอบ (Non - Testing) วิธีการนี้ถูกสร้างขึ้นมาอย่างไม่เป็นมาตรฐาน และมีลักษณะเป็นอัตนัย แต่ทำให้เราเห็นรูปแบบการพัฒนาชีวิตของนักเรียนได้หลายด้าน และสะดวกในการนำไปใช้ เทคนิคที่ไม่ใช่แบบทดสอบประกอบด้วย

- การสังเกต (Observation)
- ระเบียนสะสม (Cumulative record)
- ระเบียนพฤติการณ์ (Anecdotal record)
- มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)
- การสัมภาษณ์ (Interview)
- สังคมมิติ (Socio metry)
- ใครเอ่ย (Guess who)
- แบบสอบถาม (Questionnaire)
- อัตชีวประวัติ (Auto biography)
- บันทึกประจำวัน (Diary)
- ระเบียนสะสม (Cumulative record)
- ผลงานอื่นๆของนักเรียน (Reports)
- การศึกษารายกรณี (Case Study)

1.2 เทคนิคที่ใช้แบบทดสอบ (Testing) วิธีการนี้ถูกสร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญด้านนั้นๆโดยตรง จึงมีการดำเนินการทดสอบอย่างเป็นทางการโดยอาจารย์แนะแนว เพื่อข้อมูลที่ได้อาจมีความเชื่อถือและเที่ยงตรง แบบทดสอบที่ดีจะต้องมีบรรทัดฐาน (Norm) สำหรับบุคคลกลุ่มต่างๆ เพื่อทราบถึงสมรรถภาพ ความสนใจ ความสามารถทางสติปัญญา และบุคลิกภาพ เทคนิคที่ใช้แบบทดสอบมีดังนี้

- แบบทดสอบความถนัดทางการเรียน
- แบบสำรวจความสนใจในอาชีพ
- แบบทดสอบสติปัญญา (WISC, WAIS) เป็นต้น

2. บริการสนเทศ เป็นบริการจัดหา รวบรวม และเสนอข้อมูลด้านต่างๆ ทั้งเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่ม เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการวางแผนดำเนินชีวิต มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพที่สุจริตทุกสาขา และช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษา การประกอบอาชีพ และการปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองและสังคมอย่างฉลาด และแหล่งบริการอื่นๆ ได้ถูกต้องเหมาะสม

ประเภทของข้อสนเทศ แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1 ข้อสนเทศทางการศึกษา (Educational Information) เป็นการจัดหา รวบรวม และเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาทั้งในปัจจุบัน และอนาคต เพื่อกระตุ้นความสนใจให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องการศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน และระบบการศึกษาภายนอกโรงเรียนซึ่งนักเรียนจะต้องตัดสินใจในการศึกษาต่อ ตัวอย่างข้อสนเทศทางการศึกษามีดังต่อไปนี้

- ระเบียบวินัยในโรงเรียน
- หลักสูตรและการวัดผล
- กิจกรรมเสริมหลักสูตร
- บริการต่างๆ ในโรงเรียน เช่น ศูนย์แนะแนว ห้องสมุด ศูนย์บริการสนเทศหรือห้องคอมพิวเตอร์
- โอกาสกว้างทางการศึกษา เช่น แนวทางการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในสถาบันต่างๆ
- ค่าใช้จ่ายในการศึกษา และทุนการศึกษา
- วิธีการศึกษาเล่าเรียนให้มีประสิทธิภาพ
- วิธีดำเนินชีวิตในโรงเรียน

2.2 ข้อสนเทศทางอาชีพ (Occupational Information) เป็นการจัดหา รวบรวม และเสนอข้อมูลเกี่ยวกับโลกของงาน เพื่อช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสำรวจ และจำกัดขอบเขตอาชีพที่ตนเองสนใจ และมีความถนัด ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด โดยมีรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพดังนี้

- หน้าที่และลักษณะของการทำงาน

- ความต้องการของตลาดแรงงาน (จากกรมจัดหางาน และหน่วยงานที่เราสนใจ)
- แหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาเรื่องอาชีพ
- การเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพ
- วิธีการเข้าสู่โลกของงาน (การเตรียมตัวเข้าสู่โลกของงาน การสอบข้อเขียน หรือการสอบสัมภาษณ์)
- ความก้าวหน้าและสวัสดิการในอาชีพ
- วิธีการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ข้อเสนอแนะด้านส่วนตัวและสังคม (Personal – Social Information) เป็นการจัดหา รวบรวม และเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในตนเอง ปรับปรุงและส่งเสริมพัฒนาการตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะด้านส่วนตัวและสังคมมีดังนี้

- วิธีการสำรวจและประเมินตนเอง
- วิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น
- การเข้าใจพฤติกรรม บุคลิกภาพและลักษณะของตนเอง และผู้อื่น
- วิธีการคบเพื่อน
- ความรู้ในเรื่องเพศศึกษา และชีวิตสมรส
- ความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณี
- การใช้ชีวิตในสังคมและการวางแผนในการดำเนินชีวิต (ได้แก่ การรู้จักใช้จ่ายเงิน การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และผู้อื่น)

รูปแบบของการนำเสนอข้อเสนอแนะเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่ม มีทั้งข้อเสนอแนะภายใน – ภายนอกโรงเรียน มีดังนี้

- การจัดกิจกรรมโฮมรูม
- การปฐมนิเทศ
- การจัดงานวันอาชีพ
- การจัดวันศึกษาต่อ
- ทศนศึกษา

- การจัดกิจกรรมในวิชาแนะแนว
- การจัดกิจกรรมพิเศษอื่นๆ ได้แก่ เสี่ยงตามสาย การบรรยายของวิทยากร การโต้วาที วันคืนสู่เหย้า
- การแนะแนวหมู่
- การจัดป้ายนิเทศ (Bulletin Board)
- มุมสนเทศ

3. บริการให้การปรึกษา (Counseling) เป็นคำที่ได้มาจากภาษาละตินว่า “Consilium แปลว่า การจับ หรือการถือร่วมกัน”

บริการให้การปรึกษา หมายถึง กระบวนการสัมพันธภาพต่อกันทางวิชาชีพ ระหว่างผู้ให้การปรึกษากับผู้รับการปรึกษา เพื่อให้ผู้รับการปรึกษา เข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง ตลอดจนสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา ป้องกันปัญหา และวางโครงการในปัจจุบันและอนาคตเกี่ยวกับการศึกษา อาชีพ และส่วนตัว - สังคม

บริการให้การปรึกษา จึงเป็นหัวใจของการแนะแนว เนื่องจากเป็นบริการที่ให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่มีปัญหาโดยตรง ทั้งเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม ผู้ให้การปรึกษา (Counselor) จึงต้องได้รับการศึกษาทั้งภาคทฤษฎี และฝึกทักษะในการให้การปรึกษา

4. บริการจัดวางตัวบุคคล เป็นบริการที่ช่วยให้นักเรียนรับรู้เกี่ยวกับตนเองทางด้านความสนใจ และความถนัด สามารถวางแผนชีวิตและดำเนินการตามโครงการที่นักเรียนได้ตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาและอาชีพ โดยได้รับความร่วมมือจากบุคลากรภายในและภายนอกโรงเรียน

ประเภทของบริการจัดวางตัวบุคคล แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

4.1 บริการจัดวางตัวบุคคลภายในโรงเรียน ประกอบด้วย การช่วยเหลือให้นักเรียนรู้จักหลักสูตร วิชาเรียนต่างๆในหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร ชั้นเรียนพิเศษ การให้ทุนการศึกษา หรือกลุ่มพิเศษ ได้อย่างเหมาะสม

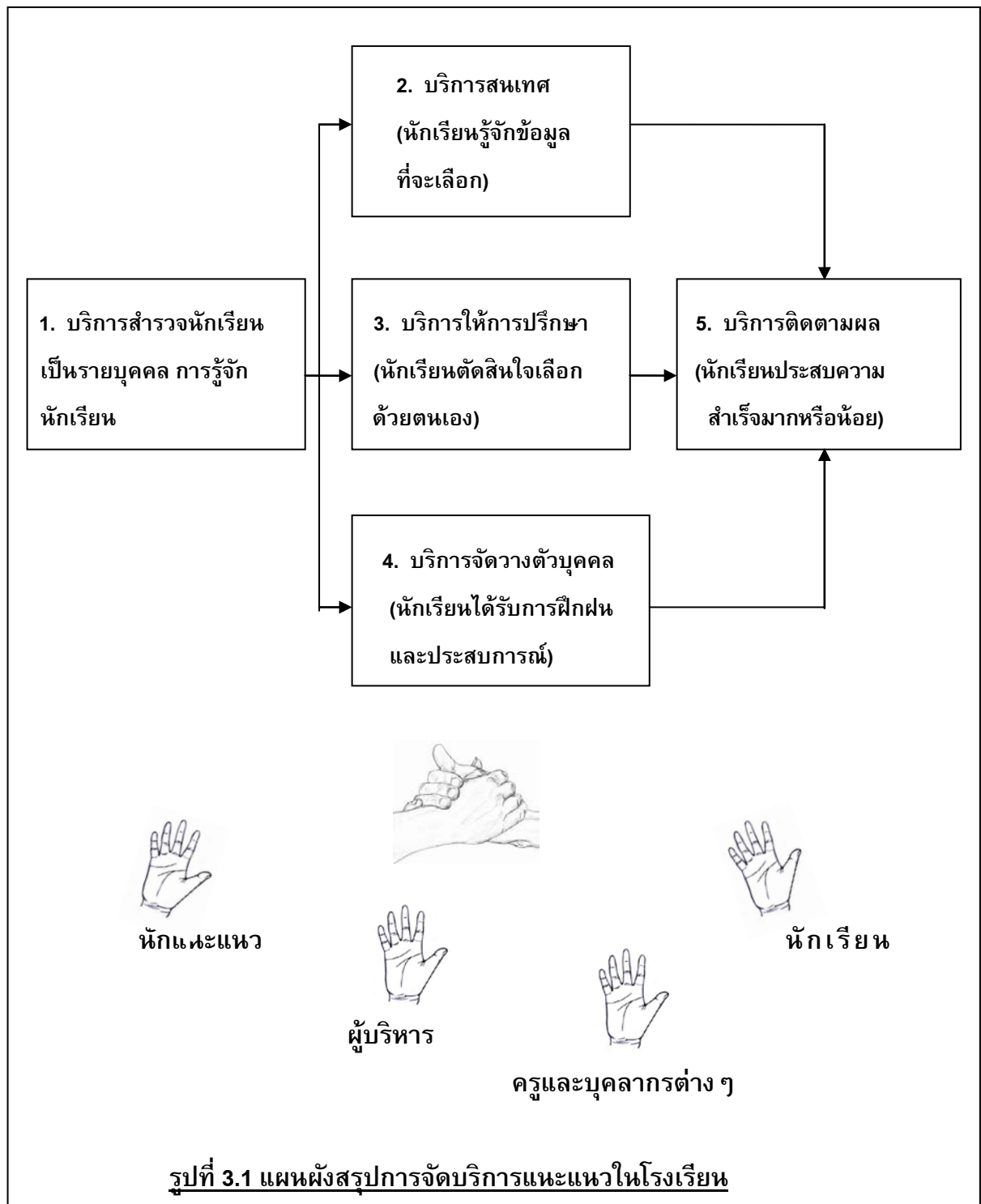
4.2 บริการจัดวางตัวบุคคลภายนอกโรงเรียน ประกอบด้วย การช่วยเหลือให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาหรือออกจากโรงเรียนกลางคันได้มีงานทำ การให้นักเรียนได้รับข้อมูลและประสบการณ์เกี่ยวกับความต้องการของตลาดแรงงาน ในรูปแบบของการทัศนศึกษา

สถานที่ทำงานหรือสถานศึกษาต่อในขั้นที่สูงขึ้น การสอนซ่อมเสริมความรู้เพิ่มเติมให้แก่ศิษย์เก่า ทำให้ลดปัญหาการว่างงาน และนักเรียนประสบความสำเร็จในชีวิตมากขึ้น

5. บริการติดตามผล เป็นบริการที่จัดขึ้นเพื่อติดตามผลของการบริการแนะแนว และการบริหารจัดการในโรงเรียน ว่าได้รับความสำเร็จหรือไม่ มากหรือน้อยเพียงใด โดยวิธีการต่างๆ เช่น การรวบรวมปัญหาที่นักเรียนประสบ การประเมินผลการบริการแนะแนว และบริการต่างๆที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน การตรวจสอบความพร้อมของศิษย์เก่าที่สำเร็จตามหลักสูตรแล้วในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพ รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียน นักเรียน และชุมชน อาจารย์แนะแนวส่วนใหญ่นิยมติดตามผลศิษย์เก่าเป็นช่วงเวลา 3 ปี หรือ 5 ปี ต่อครั้ง ส่วนนักเรียนปัจจุบันมีการติดตามผลภายหลังการให้การศึกษาแต่ละครั้ง หรือเมื่อดำเนินการกิจกรรมพิเศษในแต่ละโครงการ

วิธีการติดตามผล มีดังนี้

- การสัมภาษณ์นักเรียน นายจ้าง หรือผู้ประกอบการ
- การสังเกต (นิยมใช้กับศิษย์รุ่นปัจจุบัน)
- การประชุมศิษย์เก่า
- การใช้แบบสอบถาม
- การโทรศัพท์ หรือวิธีการติดต่อตามเทคโนโลยีเกิดขึ้นใหม่ (ได้แก่ E-mail)

สรุป

การแนะแนวเป็นกระบวนการที่อาจารย์แนะแนวช่วยเหลือนักเรียนแต่ละคนให้เข้าใจตนเองและโลกที่เขาอาศัยอยู่ ตลอดจนจัดสภาพการเรียนรู้ให้ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนในด้านการศึกษา อาชีพ และการปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างฉลาด และเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

ปรัชญาการแนะแนว ที่อาจารย์แนะแนวยึดถือ มี 6 ประการ คือ

1. บุคคลมีความแตกต่างกัน
2. บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
3. พฤติกรรมทุกอย่างของบุคคลย่อมมีสาเหตุ
4. บุคคลเป็นสิ่งที่มีความค่า และมีศักยภาพประจำตัว
5. บุคคลย่อมมีปัญหา
6. บุคคลเป็นทรัพยากรที่มีค่าสูง

หลักการแนะแนวที่อาจารย์จะดำเนินการแนะแนวให้มีประสิทธิภาพ มี 9 ลักษณะ คือ

1. การพัฒนาบุคคลอย่างมีระบบ
2. เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล
3. การแนะแนวจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายด้วยความสมัครใจ
4. การแนะแนวเป็นกระบวนการต่อเนื่อง
5. มนุษย์มีความสามารถในการพัฒนาตนเอง
6. เน้นการป้องกันปัญหา แก้ไขปัญหา และการส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน
7. อาจารย์แนะแนวต้องได้รับการฝึกอบรมทางด้านการแนะแนว และการให้การปรึกษามาโดยตรง
8. การช่วยให้นักเรียนนำตนเอง เข้าใจตนเอง และรับผิดชอบตนเอง ทั้งในปัจจุบันและอนาคต
9. ถ้านักเรียนพัฒนาถึงขีดสูงสุด ย่อมทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าควบคู่กันไป

ความสำคัญของการแนะแนว เกิดจากปัจจัย ดังนี้คือ

1. การปกครองระบอบประชาธิปไตย
2. การรับเอาวัฒนธรรมต่างประเทศ
3. ระบบการศึกษา
4. สังคมยุคโลกาภิวัตน์
5. สภาพเศรษฐกิจ
6. ตลาดแรงงาน

ประเภทของการแนะแนวมี 3 ประเภท คือ

1. การแนะแนวการศึกษา
2. การแนะแนวอาชีพ
3. การแนะแนวการปรับตัว

รูปแบบของการบริการแนะแนวมี 5 บริการ คือ

1. บริการสำรวจเป็นรายบุคคล
2. บริการสนเทศ
3. บริการให้การปรึกษา
4. บริการจัดวางตัวบุคคล
5. บริการติดตามผล

คำถามท้ายบท

1. การแนะแนวคืออะไร มีบริการอะไรบ้าง
2. จงอธิบายหลักการแนะแนวมา 4 ข้อ โดยยกตัวอย่างประกอบด้วย
3. เพราะเหตุใดโรงเรียนจึงควรจัดบริการแนะแนวขึ้น
4. จงอธิบายและยกตัวอย่างเทคนิคที่ไม่ใช่แบบทดสอบ (Non - testing) เพื่อให้เข้าใจผู้อื่นมา 3 วิธี
5. วิธีการติดตามประเมินผลบริการแนะแนวกระทำได้อย่างไรได้